

¹⁹ The conflict did not only involve local actors. A main opponent to SAAB:s investment on the former shipyard was the National Agency for Environmental Protection, who did not give clearance to the plant until SAAB had committed itself to reduce the amount of pollution. SDS October 4, 15, 22, November 12, 13, 19, December 17, 19, 1986; Arb November 12, 15, 26, 1986.

²⁰ Cf Arb February 14, 1986.

Sakkunnigutlåtanden över tjänsten som professor i statsvetenskap vid Lunds universitet

Tjänsteförslagsnämnden för samhällsvetenskapliga fakulteten

Lunds universitet

Av fakultetskollegiet utsedd till sakkunnig vid tillsättningen av en tjänst som professor i statsvetenskap vid Lunds universitet får jag anföra följande.

Sökande till tjänsten är
docent Christer Jönsson
professor Jan-Erik Lane.

Christer Jönsson (f 1944) disputerade i Lund 1975, blev docent året därpå och har därefter haft en forskartjänst i internationell politik vid forskningsrådet. I avhandlingen prövades ett antal antaganden i västlig litteratur om ett speciellt sovjetiskt förhandlingsbeteende på fallet kärnvapenprovstoppet. Att se utfallet som ett resultat av förhållandet USA-Sovjet fann författaren ge en otillfredsställande förklaring, varför han i en uppföljning *Soviet Bargaining Behavior* (Columbia, 1979) även behandlade ämnet på två andra analysnivåer, nämligen förhållandet inom östblocket och spänningen inom den sovjetiska inrikespolitiken. Den förra analysen resulterade också i en huvudsakligen negativ slutsats, under det att de inrikespolitiska motsättningarna visade sig ha den allra största betydelse för provstoppsförhandlingarna. Jönsson ansluter sig alltså till dem som söker de inrikespolitiska källorna till det utrikespolitiska handlandet men han gör det odogmatiskt och varnar för ensidigheter i teoribildningen. Boken är påfallande välskriven, författaren har haft tillgång till ett väldokumenterat material och man följer hela tiden författarens spelteoretiskt inspirerade resonemang med nöje. Ändå kan jag inte finna att förklaringarna metodiskt står särskilt starka. Vad författaren gör är i princip ingenting annat än att påvisa samvariation över tid mellan ut-

rikesförhandlingar och inrikesspel och beläggen får i liten utsträckning karaktär av indicieargumentering.

När man söker rekonstruera aktörernas preferenser i ett spelteoretiskt perspektiv, är kognitions- och perceptionsforskarnas rön naturligtvis av största intresse. I ett flertal uppsatser, bl a i *European Journal of Political Research* och *Cooperation and Conflict*, vars redaktör Jönsson för övrigt varit, har författaren argumenterat för korsbefruktning mellan dessa båda teorifamiljer, så att spelteorins situationsspecifika modeller fördjupas med hjälp av kognitionsforskningens aktörsspecifika och de internationella förhandlingarnas karaktär av process uppmärksammas även inom spelteorin, som annars i princip är statisk till sin natur. Dessa uppsatser dokumenterar stor förtrogenhet med teoribildningen, utpräglad känslighet för de problem en forskare står inför när modeller skall tillämpas empiriskt samt förmåga att utreda svåra problem med omdöme och finesse.

I sina tidigare forskningar fann Jönsson, att Sovjetunionens förhandlingsbeteende inte är så avvikande och unikt, som det ofta beskrivs av västliga forskare. Han tyckte sig vidare se tydliga paralleller mellan den sovjetiska synen på USA och den amerikanska synen på Sovjetunionen. Därför startade han ett forskningsprojekt med systematiska jämförelser mellan den sovjetiska och amerikanska utrikespolitiken. Resultatet rapporterades i boken *Superpower. Comparing American and Soviet Foreign Policy* (Frances Pinter, 1984). Detta är en utomordentligt klar och överskådlig, lärorik och samtidigt sofistikerad framställning, förledande enkel i sin stil men med diskreta signaler invävda i texten till metodiskt mera intresserade läsare ("many variables, small N", "learned behavior", "unintended consequences", "role and image"). Likheten i USA:s och Sovjetunionens bedömningar gör det enligt författaren fruktbart att studera stormakterna i vad kognitionsforskarna kallar rolltermer; Jönsson talar om "superpower role". Båda stormakterna var efter andra världskriget fast beslutna att aldrig mera göra eftergifter till fienden och aldrig mera låta sig överraskas av honom militärt oförberedda. Jönsson skiljer mellan "globalister" och "partikularister", de förra med ett utåtriktat säkerhetspolitiskt preferenssystem och de senare med sitt huvudintresse knutet till inrikes- eller regionintressen, samt gör distinktionen mellan "enemy image" och "dual image", varigenom en fyrfältstablå framträder med fyra historiskt klagörande rollupfattningar för stormakternas utrikespolitiska handlande. Detta hindrar inte att det också finns andra skillnader dem emellan. Kort uttryckt är Sovjetunionen en supermakt bara i militärt avseende. Vi vet alla, skriver författaren efter Machiavelli, att den obehäpnade profeten går under.

Men vad händer med den som förlorat profetians gåva och bara har vapnen kvar?

Efter att på detta sätt ha utformat sina redskap och angivit de båda supermakternas varierande politiska potential prövar författaren sin hypotes på tre fall: hjälpen till tredje världen, krisen i Mellanöstern och begränsningen av kärnvapenspridningen. Författaren tecknar bilden av två desillusionerade rivaler, som steg för steg utvecklade ett allt mera komplicerat och välfungerande normsystem för att utvidga sina revir utan att riskera militära konfrontationer. Men samtidigt hotas båda två idag av krafter, som ifrågasätter deras globala initiativ och koden för fortsatt samarbete kan snarast beskrivas som en skör balans av ömsesidig svaghet. Författaren bygger under sina slutsatser med omsorgsfull och övertygande argumentation, som gör *Superpower* till en mogen, genomreflekterad och tungt vägande forskningsmerit.

Redan år 1790 anmärkte baron von Grimm till Katarina II att Amerika och Ryssland skulle bli framtidens stormakter, medan övriga nationer skulle nedsjunka i maktlöshet. Andra iakttagare som Henry Kissinger har hävdat att stormakternas tidsålder nu går mot sitt slut. Med utgångspunkt från dessa divergerande åsikter visar författaren i ett bidrag om "omnipotens eller impotens" till en samlingsvolym utgiven av Goldmann och Sjödahl 1979 att de mäktiga, som har möjlighet att förgöra oss alla, är paradoxalt kringskurna av allierade och oberoende, när de inte bara vill vara "power" utan också utöva "power".

Genom Jönssons produktion går det hela tiden pendelslag mellan mera substantiella studier och skrifter skrivna under metodisk eftertanke. Till de senare hör några arbeten om "kommunikation" i vid bemärkelse; Jönssons gamla intresse för förhandlingsteori och kognitionsforskning har kompletterats med inläsning av lingvistisk teoribildning. Här finns artiklar om det sovjetiska politiska språket, ett HSFR-projekt om "Säkerhetspolitikens metaforer" samt skilda studier av varierande ambitionsnivå från en populärt hållen artikel om biljard, schack och spindelnät i internationell politik till ett stort, ännu preliminärt bokmanuskript om kommunikation och internationella förhandlingar. För dessa studier synes mig Jönsson med sin fina språkkänsla ha de allra bästa förutsättningar. Dock skulle jag vilja betona att den nyuppståndna retorikforskningen sannolikt har mer att ge just för Jönssons forskningsproblem än vad han hittills brytt sig om att undersöka. Vidare är hans egen metodståndpunkt inte alldeles lätt att urskilja, när han varnar forskarna för att dra förhastade slutsatser ur diplomatins systematiskt tendentiösa rapportering. Trots att Jönsson skriver mycket om hur man bör gå tillväga för att säkerställa vetenskaplig kunskap

om den internationella politikens undflyende verklighet, synes han mig vara mera till sin fördel som vidsynt resonör än som vetenskapsteoretisk instruktör.

Och så åter tillbaka till empirin, denna gång till frågan om staternas relationer till de internationella organisationerna. I ett större projekt har det kommit på Jönssons ansvar att studera den internationella luftfarten *International Aviation and the Politics of Regime Change* (Frances Pinter, 1987). Inspirerad av Keohane och Nyes kända arbete (1977) om interdependensen i den internationella politiken har Jönsson förelagt sig att förklara vad han ser som de tre stora regimförändringarna i den internationella luftfarten: nyordningen efter första världskriget, efter andra världskriget och slutligen från slutet av sjuttioalet, då USA utmanar den rådande ordningen. Man bör uppmärksamma att författaren använder ordet "regim" ungefär som man i besläktad forskning talar om "konstitution", dvs en uppsättning handlingsregler som är någonting mer än tillfälliga överenskommelser men mindre bindande än inrikespolitikens tvingande lagstiftning. Teoretiskt arbetar författaren med spelteoretiska modeller som på en gång skall ge mera utrymme för dynamisk analys och – från aktörens synpunkt – för mer tillfredsställande lösningar än "Fångarnas dilemma", varvid Jean-Jacques Rousseau's parabel om hjortjakten får tjäna som alternativ. (I likhet med många andra åsätter Jönsson därvid de olika utfallen av detta spel litet egendomliga nyttovärden: en hare är ändå alltid en hare vare sig jag ensam fångar den för min räkning eller också min motståndare gör det för sin räkning. "Hjortjakten" förlorar inte sin karaktär av försäkringsspel med möjlighet till kollektiv rationalitet, om man är mera realistisk och ger spelarna samma nyttovärde i båda dessa fall.) Den intresseväckande periodindelningen och historiken knyts samman med de senaste forskningsrönen i den internationalpolitiska teoribildningen. Jönsson gör det med sedvanlig känsla för komplikation. Frågan är emellertid om han inte den här gången därvid gått väl långt. I hela sin produktion framträder Jönsson som nyansernas mästare och kategoriska omdömen är för honom en dödssynd. Men samtidigt har han som vetenskapsman ambitionen att vara klar och stringent: han deklarerar att han vill börja med enkla modeller och inte komplicera i onödan, han hyllar principen att inte göra flera antaganden än som är nödvändigt ("Parsimony is a scientific virtue", s 152). Men snart visar det sig att den ena modellen efter den andra behöver kompliceras i mycket stor utsträckning och att varje modell bara fångar upp en del av skeendet. Diskrepansen blir därför ganska snart mycket stor mellan det sparsmakade idealet och en allt mer svåröverskådlig verklighet. Jönsson har inte tillräckligt beaktat att det finns en gräns där

komplikationen drivs så långt, att den ursprungliga modellen faller ihop och förklaringarna får ad hoc-karaktär.

I de allra flesta fall håller sig dock Jönsson på rätt sida om denna gräns, allt under det att hans internationella politiska forskning djupnar och mognar. Det allra senaste är medverkan i ett prestigefyllt internationellt forskningssamarbete om de internationella samarbetsansträngningarna i kampen mot AIDS. Bättre kombination är svårt att tänka sig: att denna angelägna samhällsfråga tas om hand av en så högt kompetent forskare som Jönsson ter sig mycket löftesrikt.

Jönsson har varit internationellt verksam som gästprofessor, workshop-ordförande, redaktör och projektmedarbetare. Med goda vitsord tjänstgjorde han hösten 1986 vid utrikesdepartementets politiska avdelning. Om Jönssons pedagogiska meriter finns att säga att han meddelat omfattande statsvetenskaplig undervisning på alla nivåer, givit doktorandkurser samt framgångsrikt handledt forskarstuderande; tre av hans doktorander har disputerat, ytterligare två förväntas disputera inom kort, andra har längre kvar. En stark pedagogisk merit är läroboken tillsammans med Magnus Jerneck och Ole Elgström *Internationell politik* (Studentlitteratur, 1986), som blivit något av ett standardverk.

Jönsson har också skickligt fullgjort administrativa uppdrag vid Lundainstitutionen och förtroendeuppdrag inom statsvetenskapen som nationell disciplin – tex HSR:s beredningsgrupp.

Sammanfattningsvis kan enligt min mening ingen tvekan råda om Christer Jönssons kompetens för den sökta tjänsten. Av min genomgång kan man möjligen få intrycket att Jönsson skulle vara mycket "smal" med sin ämnesinriktning mot internationell politik. Jag vill då framhålla att det är i hög grad allmänna statsvetenskapliga teoriproblem, som Jönsson arbetar med, låt vara att data genomgående hämtas från en viss subdisciplin. Vad han har att säga om aktörs-, spel- och förhandlings-teori har en betydande räckvidd och hans öppenhet mot skilda samhällsteorier är stor. Hans, med författarens egna ord, i dubbel bemärkelse gränsöverskridande forskning blir inte sämre av att klassikerna ofta skymtar förbi i hans texter. Och de idéhistoriska referenserna blir aldrig tom dekoration; Machiavellis och Rousseaus tankar är, som vi sett, sakligt inarbetade i analysen.

Jan-Erik Lane (f 1946) har inte disputerat. Han blev docent direkt på ett antal vetenskapsteoretiska uppsatser. Däri ligger alltjämt hans styrka och problem: få statsvetare kan med samma skärpa precisera en problemställning eller konstruera en modell men i fråga om empiriska undersökningar visar Lane en anmärkningsvärd valhänhet. Efter docenturen har Lane varit verksam i

Umeå som rådsforskare och professor i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning. Från professuren är han – ovanligt nog – nu tjänstledig för att åter vara rådsforskare, knuten till nationalekonomiska institutionen i Lund.

Låt oss först se på Lanes uppenbara förtjänster. Han blev i början av sjuttioalet berömd för sin metodologiska kritik av samhällsforskare som Easton, Weber, Parsons, Simon, Myrdal m fl. Det var som synes centrala författare han behandlade men han förmådde diskutera dem på ett självständigt sätt, ehuru uppsatserna vid en samlad läsning i stor utsträckning ger intryck av upprepning. Lanes kritik är i huvudsak "negativ". Däri ligger inget fel; idékritik har traditionellt varit en viktig del inom statsvetenskaplig forskning. Däremot synes det mig problematiskt att det finns en negativ slagsida i själva den uppsättning av kriterier, efter vilka Lane bedömer de kritiserade författarna. Lane påvisar brister i konsistens, brister i precision, brister i omfång men diskuterar inte förklaringskraften hos olika teorier. Eller omvänt: även en aldrig så konsistent och preciserad ut-saga kan ju vara tämligen likgiltig från statsvetenskaplig synpunkt om den inte tar upp ett väsentligt problem. Skillnaden mellan Lanes kritik och den idékritik, som levererats av Tingsten och hans efterföljare, är himmelsvid: dessa författare syftade till att sätta de politiska ideologierna i centrum för det statsvetenskapliga intresset medan Lane sällan går in på politikens innehåll utan nöjer sig med det formella, logiska utanverket. I stunden av klarsynt självförsvar medger Lane också detta:

Att påvisa brister i teorier eller modeller är självfallet underlägset en positiv argumentering som stöder eller konfirmerar tex en budgeteringsmodell. Det är emellertid bättre att falsifiera en teori eller modell, även om man inte formulerar ett positivt alternativ, än att hålla något för sant på tvivelaktiga grunder.

(Denna fras återfinns i olika varianter, som många andra i hans produktion, i flera av författarens skrifter t ex i Stefan Back & Jan-Erik Lane: *Den svenska statsbudgeten*, s 108; här citerad ur Lane-Westlund-Stenlund "Homo Economicus ..." *Statsvetenskaplig Tidskrift* 1981, s 135).

Av insända uppsatser i politisk teori vill jag särskilt nämna "Power" som är en djupborring av definitioner; vidare den stringenta "The logic of means – end analysis"; slutligen angreppet på "den nya metodologin" efter Popper (Feyerabend, Kuhn, Lakatos m fl) "Against Theoreticism", där Lane, kuriöst nog, med hetta programmatiskt förespråkar det sätt att forska, där han själv, som nedan kommer att framgå, uppvisar de största bristerna: att data delvis beror på teorin och

att teorins förklaringskraft är avhängig av data behöver inte låsa in forskaren i en ond cirkel, ty det finns operationaliseringstekniker med vilkas hjälp det faktiskt är möjligt att göra empiriska prövningar av olika teoriers hållbarhet.

Lane nöjer sig sålunda inte med att vistas i den politiska teorins elfenbenstorn. Under den senaste tioårsperioden har han startat en lång rad undersökningar av olika samhällsförhållanden, varvid hans forskning undergått en explosionsartad utveckling. I sitt curriculum skiljer Lane mellan "public administration" och "public policy" men hans forskning glider här samman, varför jag behandlar dessa områden i ett sammanhang. Substantiellt ligger tonvikten på administration av högre undervisning och sjukvård i Sverige men även andra problem tas upp såsom den kommunala budgetprocessen, statsbudgeten och allmänna byråkratiproblem.

Uppläggningsen av de empiriska undersökningarna är likartad. Lane har haft assistenter och medarbetare och ett flertal namn passerar revy på titelsidorna, tyvärr utan att läsaren får någon upplysning om vem som gjort vad. De teoretiska utgångspunkterna för de olika undersökningarna anges i allmänhet mönstergiltigt; det är en egendomlighet i Lanes skrifter att den första sidan i allmänhet är den bästa. Därefter följer ofta, tämligen oförmedlat, hela sjok av empiriska data. Operationaliseringarna, som Lane själv i princip sålunda finner väsentliga, motiveras sällan. Index, tabeller, variabler anges så kortfattat att läsaren ständigt kommer till korta. På den nivå, där sökande till en professur brukar befinna sig, förväntar sig läsaren att hantverket behärskas, så att man kan koncentrera sig på författarens argumentation, tolkning och belägg. Hos Lane irriteras man hela tiden av att man måste avbryta läsningen för att göra kontroller av tekniska trivialiteter. Slutsatserna i Lanes empiriska arbeten är nästan alltid korthuggna, bestämda men föga övertygande.

För att tjänsteförslagsnämndens ledamöter skall kunna ta ställning till den karakteristik jag här lämnat, finns det skäl att på ett par punkter mera konkret belysa Lanes arbetssätt. Lane studerar byråkratiseringen genom att mäta förvaltningspersonalens tillväxt. Men har verkligen sjukvården i Sverige "byråkratiserats" genom att man inrättat läkarsekreterare, som avlastat läkarna? Har den högre undervisningen "byråkratiserats" genom att man fått intendentur och byråassistenter, som gör det möjligt för universitetslärare att ägna mer tid åt forskning och undervisning? Författaren kan invända att han funnit stor variation mellan olika myndigheter (data finns i många olika arbeten, lättillgängligast i läroboken tillsammans med Sven Arvidson och Tage Magnusson *Byråkrati och förvaltning* (Studentlitteratur, 1986), här återopade sidor 84, 91 och 112). Stockholms

universitet uppges tex ha färre anställda i förhållande till antalet studenter än flera andra högskolor. Men författaren förbiser att Stockholms universitet saknar personalkrävande teknisk fakultet; för att jämförelsen skall bli rättvisande bör data för Stockholms universitet slås samman med data för KTH (och på motsvarande sätt Göteborgs universitet med Chalmers). Gör man så, försvinner i huvudsak variationen. En stor del av högskolans förvaltningspersonal är halvtidsanställd. För att få jämförbara siffror med lärare och forskare bör deltidsoanställda administratörer omvandlas till helårspersoner. Men när Lane gör detta, ökar antalet byråkrater istället för att minska (år 1985 blir 1 454 deltidsoanställda 1 521 helårspersoner!) När man arbetar med aggregerad statistik är definitioner och klassificeringar givetvis helt avgörande för resultatet. Lane synes inte observera att samtidigt som antalet "handläggare" i hans tabeller ökar, sjunker antalet "övriga". Risken är påtaglig att dessa siffror bara avspeglar en omklassificering, inte en verklig förändring; utvecklingen inom universitetsförvaltningarna har ju under senare år gått ut på att ge sekreterarna mer och mer kvalificerade handläggarfunktioner. Kostnaderna för "centralförvaltningar" i olika landsting skiljer sig starkt sinsemellan. Men hur bestäms detta begrepp? Är en "centralförvaltning" en fysiskt sammanhållen enhet eller omfattar den olika funktioner oberoende av var de utförs? Läsaren upplyses inte om detta och misstänker skillnader i beräkningsmetod för de olika analysenheterna.

Sådana frågetecken är legio i Lanes skrifter. Så gott som alla hans resultat från administrations- och policyforskningen har ifrågasatts av insiktsfulla kritiker. Är det sant det som Lane gör gällande? Därom svävar man efter avslutad läsning fortfarande i ovisshet.

Men när detta sagts är det mig angeläget att tillägga att man även på dessa områden möter excellenta begreppsanalyser. Skall någon sådan uppsats särskilt nämnas, får det bli "Tre dogmer i förvaltningsforskningen". *Nordisk Administrativ Tidsskrift* 1986 (åtta sidor), ett klartänkt, pregnant, kraftfullt polemiskt bidrag till den rent teoretiska diskussionen.

Meriterande är också Lanes internationella verksamhet på dessa analysområden, vilken bl a avkastat ett par volymer *State and Market. The Politics of the Public and the Private* (Sage, 1985), och *Bureaucracy and Public Choice* (Sage, 1987), för vilka han varit editor med egna, välskrivna teoretiska inledningskapitel och intresseväckande empiriska bidrag från kolleger.

Lanes fjärde forskningsområde, slutligen, är jämförande politik. Här föreligger två större arbeten, av vilka jag koncentrerar mig på det tillsammans med Svante Ersson av trycket utgivna *Politics and Society in Western Europe* (Sage, 1987). Först och främst blir man verkligt

imponerad av att denna väldiga arbetsuppgift förts i hamn; det gäller nämligen ingenting mindre än en omfattande analys av Västeuropas politiska system, partier och regeringsmaskineri samt samspelet med den bestämmande sociala strukturen i de olika länderna. Det spänstigt skrivna inledningskapitlet vittnar om beläsenhet och skärpa. Men därefter blockeras läsningen av en mängd deskriptiv statistik och svår genomtränglig faktoranalys. Svårigheten består i att författaren inte på ett tillfredsställande sätt redovisar tillvägagångssättet för sina sambandsberäkningar lika litet som han skriver ut termerna för sina ekvationer. Att försöka rekonstruera dessa beräkningar blir därmed utomordentligt mödosamt och arbetets vetenskapliga trovärdighet blir lidande. Att i den statistiska analysen olika egenskaper laddas på en och samma faktor blir ofta en meningslös generalisering, när det verkliga förhållandet i varje land, på en lägre aggregationsnivå alltså, är sådant att detta samband upplöses. Resultaten av sifferexercisen publiceras till synes utan närmare eftertanke och liksom i många av begreppsanalyserna saknas känsla för de politiska realiteterna.

En förklaring till många av bokens säregna mönster torde stå att finna i en alltför stor variation i den beroende variabeln i de skilda analyserna, något som i sin tur inte är så konstigt när man tänker på att författaren arbetar med så stora analysenheter som hela länder. En annan egendomlighet är att författaren i en och samma tabell för in variabler, som är inbördes beroende; de kluster som kommer fram är alltså olika sidor av samma sak och inte något resultat av analysen. Inte blir det bättre av att författaren låter varje faktor tämligen godtyckligt representeras av en variabel. Uppriktigt sagt har jag i långa stycken svårt att se att detta sätt att bearbeta materialet har något med faktoranalys att göra. Då hjälper det inte att resultaten ofta görs till föremål för intelligenta kommentarer. Analyserna i boken utgörs av statistiska beräkningar och om dessa är felaktiga eller så knapphändigt redovisade att de inte kan bedömas, spelar det ingen roll hur uppslagsrika tolkningarna än är. Snarare ger den entusiastiska diskussionen av de svårbegripliga analysresultaten ett alltmer bisart intryck, ju längre man läser i detta arbete. Till slut möter så läsaren ännu en påfrestning. I stället för att avsluta framställningen med ett resonerande bidrag till den jämförande politikens teori avslutar författaren boken med att konfrontera läsaren med ett lapidariskt påstående i diagramform om den politiska instabilitetens förhållande till autonomi och inflytande – en problemställning som påminner om Robert Dahls författarskap – till vilket läsaren emellertid fått föga hjälp att ta ställning av de tidigare analyserna och som lika gärna kunde ha lagts fram helt fristående från de omfattande statistiska beräkningarna. Sammanfattningsvis belyser detta

arbete genom sin kombination av hög ambition, teoretisk djärighet, summarisk metodredovisning och allvarliga empiriska brister med extrem klarhet fel och förtjänster i Jan-Erik Lanes märkliga forskarprofil.

Lane har varit internationellt verksam som gästprofessor, workshop-ordförande, redaktör och ledare för en forskargrupp i politisk teori.

När det gäller pedagogiska meriter har Lane anmärkningsvärt nog underlåtit att lämna den obligatoriska redovisningen (och hänvisar för övrigt även beträffande sina vetenskapliga meriter nonchalant till sitt curriculum). Följande upplysningar får därför lämnas. Lane har undervisat på olika nivåer men vad gäller forskarhandledning är resultatet klart otillfredsställande. Trots att han haft handledningsansvar under en dryg tioårsperiod har endast en av hans doktorander disputerat. En doktorandtjänst, knuten till HSFR, skulle ha slutrapporterats år 1987 men detta har inte skett och innehavaren har ej disputerat. När det gäller medarbetare och medförfattare till olika skrifter har Lane ej på ett ansvarsfullt sätt vårdat sig om deras vetenskapliga meritering och möjlighet att disputerat. Dessa förhållanden inger tvivel även om den sökandes förmåga att planera och leda forskning.

Dock bör framhållas att Lane författat läroböcker. Förvaltningsläroboken har emellertid, som nämnts, samma brister som förvaltningsforskningen. Ett manuskript till lärobok i politisk teori väger tyngre men är ännu ofullständigt och något oklart till syfte och uppläggning.

Samma kritik, som kan riktas mot Lane som pedagog, kommer igen när man ser hur han skött olika förtroendeuppdrag inom disciplinen; han har visat administrativ försumlighet.

Sammanfattningsvis är Jan-Erik Lane en ojämn vetenskapsman. När han står på egna ben som begreppsanalytiker kan han visa prov på sällsynt skärpa och skicklighet. Men ifråga om ledningen av de empiriskt inriktade projekten är bristerna så stora att det finns anledning att ifrågasätta om Lane – med högskoleförordningens ord – har den förmåga "som behövs för att fullgöra tjänsten väl".

En *jämförelse* mellan de båda sökandena utfaller enligt min mening alldeles reservationslöst till Christer Jönssons förmån. Både i vetenskapligt och pedagogiskt avseende står han för det bättre omdömet och det säkrare handlaget, medan Lanes kvantitativt mera omfattande produktion även innehåller demeriterande bidrag, som måste betecknas som rena hafsverk.

Jag föreslår därför Christer Jönsson till den ledigförklarade professuren.

Vid professorstillsättningar under senare år har vi kunnat se en allmän tendens mot starkt minskad konkurrens, framför allt få utsocknes sökande. Att docenternas arbetsvillkor både vad gäller löner och anställningstrygghet kraftigt förbättrats är naturligtvis glädjande men för framtiden synes nu ingenting angelägnare än att göra professorstjänsten väsentligt mera attraktiv, så att den geografiska rörligheten åter ökar och den uppenbara risken för intellektuell skleros inom svenskt universitetsväsende motverkas; jag vill framhålla att detta är en allmän forskningspolitisk reflektion och att ingen skugga må falla över den här föreslagne. Kanske några av de förändringar, som professorstillsättningsutredningen inom kort kommer att föreslå i fråga om själva tillsättningsproceduren, kan befrämja detta angelägna syfte.

En andra reflektion man kan göra är att Christer Jönsson har samma forskningsinriktning som den andre innehavaren av en statsvetenskaplig professur i Lund med oinskränkt ämnesbeteckning. Detta bör dock inte påverka utgången, som skall vara professionsstyrd och inte arbetsgivarstyrd för att ännu en gång anknyta till professorstillsättningsutredningen. Vill man ändå ta upp synpunkten synes likheten i kompetens mellan Lars-Göran Stenelo och Christer Jönsson kunna betraktas på två helt olika sätt. Det kan betraktas som en svaghet i institutionsmiljön – men då vill jag upprepa, att Jönsson snarast är att uppfatta som en politisk teoretiker med internationalpolitisk specialisering än som en snävt subdisciplinärt begränsad forskare. Å andra sidan kan det vara en fördel att på detta sätt ha en "förtätning" eller "profil" i institutionsmiljön. Man skall inte glömma bort att den nu avgående professorn haft samma inriktning som den här föreslagne och att institutionen under en följd av år som ett resultat av denna koncentration haft stora forskningsframgångar. Om mitt förslag vinner bifall, är inte bara Christer Jönsson att gratulera utan också fakulteten till en högst kompetent professor samt även Lundainstitutionen, som ännu en gång lyckas besätta en forskartjänst med en av sina egna.

Uppsala den 3 maj 1989

Leif Lewin

Samhällsvetenskapliga tjänsteförslagsnämnden
Lunds universitet
221 00 LUND

Av samhällsvetenskapliga fakultetskollegiet vid Lunds universitet utsedd till särskild ledamot av tjänsteförslagsnämnden vid tillsättning av professur i Statsvetenskap får jag härmed avge följande utlåtande.

Behörig till tjänst som professor är den som har den vetenskapliga och pedagogiska skicklighet och den förmåga i övrigt som behövs för att fullgöra tjänsten väl.

Sökande är docent Christer Jönsson, Södra Sandby och professor Jan-Erik Lane, Lund

De sökandes meriter bedömes först i ovan nämnd ordning. Därefter företas en jämförande bedömning och slutligen avges förslag till innehavare av tjänsten.

Christer Jönsson, som är född 1944, avlade fil kand-examen 1968, doktorsexamen i statskunskap 1975 och antogs som oavlönad docent 1976. Han var "extern lektor" vid Köpenhamns universitet 1975/76 och forskarasistent vid Lunds universitet 1976–81, tf docent 77/78 och 81/82 samt docent 82/83. Sedan 1983 innehar Jönsson en forskartjänst i internationell politik vid HSFR. Våren 1985 var han visiting professor vid Kyung Hee University, Seoul och våren 1988 visiting associate professor vid Stanford University. Han var redaktör för Cooperation and Conflict 1980–82.

Jönsson har inlämnat 18 skrifter till bedömning. Ett viktigt intresseområde omfattar Sovjetunionens agerande i internationella förhandlingar. Han disputerade 1975 på avhandlingen *The Soviet Union and the Test Ban*. Avhandlingen utvidgades kraftigt i arbetet *Soviet Bargaining Behavior* (1979). Därutöver har han publicerat en rad artiklar om sovjetisk utrikespolitik. I de nämnda skrifterna, som har väl specificerade problemställningar och är präglade av en disciplinerad arbetsform, tar Jönsson avstånd från ett antal teser om sovjetiskt förhandlingsbeteende som förekommer i den internationella litteraturen. Han intar en självständig hållning till den på området dominerande amerikanska litteraturen och han visar kapacitet för systematisk bearbetning av omfattande och sofistikerat diplomatiskt material. Analysen är klar och vederhäftig. Jönsson påvisar att de sino-sovjetiska interaktionerna under de studerade perioderna inte hade någon påtaglig betydelse. Intressant är också demonstrationen av de interna förhandlingarnas stora vikt vid förklaringar av förändringar i Sovjetunionens positioner i provstoppsförhandlingarna. Han lyckas väl belysa komplexiteten i den diffusa sovjetiska politiska strukturen.

I betraktelse av dagens utveckling i Sovjetunionen framstår Jönssons tidiga uppmärksamhet på "internal

bargaining" och ifrågasättande av monolitiska föreställningar som framsynt. Det finns för övrigt flera andra exempel i hans produktion där kopplingarna mellan inrikes- och utrikespolitik illustreras på ett elegant och övertygande sätt. Många teoretiker har pläderat för att det finns viktiga samband mellan inrikes- och utrikespolitik. Problemet har emellertid varit att tillräckligt effektivt påvisa dessa samband empiriskt. Det är mycket förtjänstfullt att Jönsson i sina arbeten kan ge en solid dokumentation som visar hur inrikes- och utrikespolitik är relaterade till varandra.

Till skillnad från kanske flertalet sovjetforskare är Jönsson inte begränsad i sitt litteratururval utan arbetar i nära anslutning till den statsvetenskapliga och samhällsvetenskapliga diskursen. En särskild styrka i dessa arbeten ligger i att han på ett effektivt sätt förmår kombinera förhandlingsteori och konventionell sovjetforskning. Det förekommer sällan övertolkningar av det empiriska materialet, något som får sägas vara ovanligt bland sovjetologer. Jönsson har inte fallit i den metodologiska fälla som består i att vid materialbrist förvandlas från forskare till vag teckentydare såsom är fallet med så många av de sk krenologerna.

Jönssons intresse för förhandlingar och förhandlings-teori återkommer i hans senare produktion, och det är då kommunikationsaspekter av internationella förhandlingar som står i förgrunden för analysen. Han lyckas i dessa arbeten förena förhandlingsteoretiska aspekter med element från lingvistiskt baserade kommunikationsteorier och från kognitiv teori. Denna teorikonstellation är uppenbart fruktbar och Jönsson har redan presterat intressanta resultat på området. Här kan nämnas bokmanuskriptet *Communication in International Bargaining*. Hans intresse för det politiska språket manifesteras i ett nytt projekt *Säkerhetspolitiska metaforer* som behandlar den säkerhetspolitiska retorikens funktion. Dessa senare studier bekräftar ytterligare intrycket av mognad och professionalism. Kopplingarna mellan de olika analys-elementen är täta, resonemangen noggrant övervägda och Jönssons känsla för det politiska språket illustreras.

Ett andra centralt forskningsområde för Jönsson är jämförande utrikespolitik. 1984 publicerades boken *Superpower: Comparing American and Soviet Foreign Policy*. Frågorna är distinkt formulerade, framställningen klar och överskådlig och präglad av kloka metodologiska överväganden. På ett insiktsfullt sätt frilägger Jönsson ett mönster som visar de båda supermakterna USA:s och Sovjetunionens "mutually reactive politics" och deras disposition för condominium-tänkande. Han klargör hur USA:s och Sovjetunionens utrikespolitiska beteende delvis kan förklaras av deras perception av sig själva som supermakter och deras vilja att få den andra

parten – och resten av världen – att övertygas om det korrekta i supermaktskarakteristiken. Jönsson visar sig väl behärska en makroorienterad analys. Arbetet har stor bredd och omfattar jämförelser mellan USA:s och Sovjetunionens politik i tredje världen, deras krishantering i Mellanöstern och deras politik i frågan om kärnvapenspridning. Analysen av supermaktstatus sker i rolltermer. Rollbegreppet är i hög grad svårhanterligt och Jönsson har heller inte fullt ut lyckats neutralisera alla de komplikationer som medföljer en rollcentrerad analys. Han har också publicerat en rad välgjorda artiklar i genren.

En viktig del av Jönssons produktion utgörs av ett antal arbeten som observerar samarbetsrelationer och konfliktmönster mellan stater och internationella organisationer, varvid särskilt relationerna mellan nationella och internationella byråkratier uppmärksammas. Empiriskt har Jönssons intresse fokuserats på den internationella luftfartsproblematiken. Det viktigaste arbetet är *International Aviation and the Politics of Regime Change* (1987). Inspirerad av Graham Allison's analysuppläggning presenterar Jönsson alternativa förklaringsmodeller för etablering, förändring och vidmakt-hållande av regimer. Även i denna skrift är de förhandlingsteoretiska elementens närvaro påtagliga. Sedan han prövat en ekonomisk, en strukturell och en situationell förklaringsmodell, modeller som Jönsson successivt låter komplettera varandra, introducerar han en intressant fjärde modell, varvid internationella regimer betraktas som resultat av förhandlingsprocesser på flera olika nivåer och där förekomsten av transnationella nätverk är av speciellt intresse.

Hans utnyttjande av modern organisationsteori vid studiet av internationella organisationer är värdefull eftersom forskningen på detta område, åtminstone i teoretiskt avseende, varit outvecklad. Hans arbeten har dessutom gett en välbehövlig konkretion och empirisk substans åt den relativt vaga teoribildning som präglar forskningen om interdependens och, i ännu högre grad, litteraturen om internationella regimer. Jönsson har också på ett skickligt sätt lyckats få fram ett svåråtkomligt empiriskt material.

Det är utmärkande för Jönsson att han inte hesiterar inför svåra empiriska uppgifter. Han har en uppenbar styrka i sin förmåga att tydliggöra centrala egenskaper i diffusa politiska och administrativa strukturer antingen det gäller sovjetisk politik eller internationella regimer.

Formellt kan Jönsson beskrivas som företrädare för ämnesområdet internationell politik, men de internationella perspektiven öppnar hos honom breda analytiska angreppsfronter och vidgar hans vetenskapliga produktion. Hans forskning täcker stora politiska fält och berör en mängd generellt giltiga politiska problem. Det

finns god grund för att som Jönsson hävda att förhandlingar äger rum på alla politiska nivåer och han lyckas väl motivera det markanta inslaget av förhandlingsaspekter i sina skrifter. Som framhållits har han tidigt insett hur sammanflätad inrikes- och utrikespolitik är. Han har vidare studerat samverkan mellan företrädare för nationella och internationella byråkratier och därvidlag har han demonstrerat goda insikter i väsentliga delar av olika nivåers förvaltnings- och implementeringsproblematik.

I teoretiskt avseende ligger Jönssons styrka i hans förmåga att integrera teori och empiri men också i hans skicklighet att förena olika teoretiska traditioner. I förhandlingsanalyserna tas exempelvis de heuristiska fördelar spelteorin erbjuder effektivt fram, samtidigt som han kompenserar dess begränsningar och svagheter genom att använda psykologisk teoribildning. Den gemensamma nämnaren synes vara hans goda syntetiserande förmåga. Han utviner fördelar – inte minst vad gäller analytisk handlingsfrihet – genom sitt odogmatiska och breda intresse för olika teoretiska traditioner såsom förhandlingsteori, kognitiv och perceptuell teori, semiotik, interdependensteori och spelteori. Kanske är Jönsson stundtals alltför upptagen med att relatera sin egen forskning till de olika skolbildningar som förekommer i litteraturen. Någon gång önskar man också att Jönsson skulle fixerat de teoretiska problemen noggrannare och gjort ytterligare begreppsmässiga distinktioner. Denna kritik bör vägas mot det förhållande att den uppmärksamma läsaren ofta finner att Jönsson på ett i stilistiskt avseende pregnant sätt, utan formaliseringar, gjort just de preciseringar som man i förstone efterlyst.

Sammanfattningsvis bör följande framhållas: Jönssons bedömningar på det teoretiska planet präglas av överblick och gott vetenskapligt omdöme. Han har en uppenbar styrka i sin förmåga att lokalisera och illustrera centrala drag i befintlig teori. Hans teorianvändning är vårdad och han visar klarsyn när det gäller att se vad som kan utnyttjas av existerande teoribildning och hur den bör kompletteras. I empiriskt avseende har Jönssons arbeten en självständig prägel och hans metodologiska handlag är säkert. Han visar skarpsinnet och idérikedom som initiativtagare till forskningsprojekt och han fullföljer konsekvent och framgångsrikt stora satsningar. Han dokumenterar en progressiv analytisk förmåga.

Jönssons pedagogiska meritering är klart tillfredsställande. Han har en bred erfarenhet av universitetsundervisning och har undervisat på samtliga nivåer. Hans insatser som forskarhandledare är mycket goda. Tre av hans doktorander har avlagt doktorsexamen och ytterligare två förväntas disputera inom kort. Han har haft

och har ett delat ansvar för ytterligare ett antal doktorander. Jönsson har utarbetat läromedel tillsammans med två andra författare, bl a den utmärkta läroboken *Internationell politik* (1986).

Jan-Erik Lane, som är född 1946, avlade fil kand-examen 1967, licentiatexamen 1973 och förordnades 1975 till docent i statskunskap. 1981–1984 innehade han tjänst vid HSFR som forskare i förvaltningskunskap, särskilt politologisk analys av offentlig administration. Han var föreståndare för Center for Administrative Studies, Umeå 1977–81. Han är sedan 1985 professor i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning. Lane är fn tjänstledig från sin professur för att upprätthålla en forskartjänst vid HSFR i policyanalys. 1975–76 var han visiting scholar vid University of California, Berkeley, 1982 var han visiting professor vid Northwestern University och våren 1986 och 1987 vid University of California, San Diego. Sedan 1985 är han chairman of COCTA (Committee on Conceptual and Terminological Analysis). Han är medredaktör vid *Journal of Theoretical Politics* sedan 1987.

Lane har till bedömning inlämnat 25 skrifter som han indelat i fyra grupper, nämligen Political Theory, Public Administration, Public Policy och Comparative Politics. Det kan således inledningsvis konstateras att Lane i sin forskning rör sig över stora delar av det statsvetenskapliga forskningsfältet.

Lane presenterar ett antal arbeten i politisk teori som var det område inom vilket han debuterade. Han framstår i dessa arbeten primärt som en skicklig, konceptuellt driven analytiker. Sålunda analyseras det notoriskt komplicerade maktbegreppet framgångsrikt i en längre uppsats som Lane författat tillsammans med Hans Stenlund och som ingår i en internationell antologi. Även hans övriga maktanalyser förtjänar att få positiva omnämnanden även om arbetena om voteringsmakt inte håller samma höga klass som de övriga maktstudierna.

I de begreppsutredande och vetenskapsteoretiskt orienterade arbetena möter man en vital och stringent författare. Som teoretiker är Lane mest effektiv då han framträder som kritiker av andra forskares teorier. Då han själv försöker formulera teoretiska alternativ eller konstruera mer sammansatta teorier har han inte samma kraft. Det mer påtagligt nyskapande reserveras för relativt begränsade teoretiska problemområden. Då han ägnar sig åt mål/medel analys, något som ofta återkommer i hans produktion, kan ibland en viss perspektivblindhet noteras.

Då Lanes produktion i politisk teori är klart meriterande är det med viss besvikelse man tvingas konstatera att hans försök att – återigen tillsammans med Hans Stenlund – författa en lärobok i politisk teori inte fram-

står som lyckat. Introduktionerna till de presenterade teorierna är inte sällan alltför abrupt organiserade och framställningen har i vissa delar närmast en kompedieliknande karaktär. Ibland befinner sig författarna i försvarsposition – tex i avsnittet om public choice – varifrån polemik riktas mot anonyma opponenter. Stundtals utelämnas välkända alternativa approacher; sålunda ges förhandlingsteorin en ensidig karakteristik varvid läsaren undanhålls information om andra förhandlingsteoretiska traditioner än de spelteoretiska. Det finns vidare en obalans i disposition och komposition. Det är också oklart hur urvalet gjorts. Enskilda teoretiker ägnas stora avsnitt medan tex demokratiteorierna klaras av på några få sidor. Liksom vid läsningen av vissa av de övriga arbetena får man ibland intrycket av en otålig, rastlös författare som alltför tidigt bryter upp från besvärliga analysuppgifter.

Lane presenterar en grupp policyorienterade arbeten som bl a behandlar den högre utbildningen i Sverige. I boken *Higher Education and Public Administration* (1983), som Lane författat tillsammans med Bert Fredriksson, ges en intressant översikt av den svenska universitetsutvecklingen. Boken är klart disponerad men den empiriska analysen är inte alltid invändningsfri. Sålunda är sättet att mäta byråkratins expansion tveksamt och analysen av universitetens grad av autonomi är föga sofistikerad. Kvalitetsskillnaderna mellan Lanes teoretiska analys av autonomibegreppet som ofta återkommer i hans produktion, och hans utnyttjande av begreppet i empiriska sammanhang är belysande för Lanes forskarprofil.

Författarna redovisar en "public administration model" vars sjösättning ingår som en del i en icke o betydlig polemisk ritual i samband med att ett antal etablerade modeller avfärdas. Det finns för övrigt starka polemiska impulser även på andra håll i Lanes produktion. Därför får han svårt att hålla gränsen mellan konstruktiv kritik och polemik utan rör sig gärna i en gråzon. Hans slutsatser är inte alltid tillräckligt väl underbyggda. Av detta följer att det kan vara svårt att ta ställning till värdet av delar av hans kritik.

Bland de arbeten som handlar om den högre utbildningen återfinns också boken *Creating the University of Norrland. Goals, Structures and Outcomes* (1983), som med sin i huvudsak deskriptiva karaktär har ett begränsat vetenskapligt meritvärde.

I manuskriptet *Institutional Reform* (1989), för vilket Lane står som ensam författare, sammanställer han sin forskning om den svenska universitetsorganisationen till en analys av de senaste decenniernas förändringar. Hans huvudteser gäller rationalitetens roll i politiken varvid han polemiserar mot den forskningsinriktning som generellt noterar policymisslyckanden och visar för egen del stor tilltro till rationaliteten.

Lane arbetar med en omfattande teoretisk vetenskaplig litteratur, som han systematiserar genom en typologi. Med hjälp av ett antal frågor penetrerar han en rad empiriska, normativa, preskriptiva och analytiska modeller. Man frågar sig om det är rimligt att analysera dessa olika teorityper med i huvudsak samma instrument. Han tillåter sig svepande omdömen om de diskuterade modellerna. Särskilt påfallande är detta då han diskuterar garbage can-modellen, som han för övrigt enbart ser i dess anarkiska version. Han bedömer också att modellen är praktiskt oanvändbar och argumentet för detta förefaller vara att modellen presenterar en bild av verkligheten som vi inte har möjligheter att komma tillrätta med. Jag ställer mig frågande inför detta synsätt. Det är också konfunderande att Lane försöker få läsaren att tro att Etzionis "mixed-scanning" försöker syntetisera rationella modeller och garbage can-modellerna, vilket ju inte är fallet.

I den empiriska analysen använder Lane dels tidigare forskning om universiteten, dels en enkät till universitetslärare. Enkäten är problematisk. Inte sällan är andelen "vet inte"-svar mycket hög, vilket borde stämma till eftertanke när det gäller en elitgrupp av detta slag. Han beaktar inte alltid att svaren lika väl kan vara uttryck för attityder som uppgifter om verkligheten. I Lanes enkät instämmer inemot hälften helt eller delvis (vad nu det betyder) i påståendet att "The quality of undergraduate training is low" utan att han finner det speciellt anmärkningsvärt. Man kan istället fråga sig: "Hur många är beredda att beteckna den undervisning som de själva har ansvar för som misslyckad?" Lane drar också den tveksamma slutsatsen att lärarnas negativa attityder till en viss fråga innebär att de inte kan förväntas stödja implementeringen av den.

Det finns ett stort behov av statsvetenskaplig forskning inom området komparativ politik och det är därför förtjänstfullt att Lane tillsammans med Svante Ersson författat en bok – *Politics and Society in Western Europe* (1987) – som är en introduktion till västeuropeisk politik. Det är dock något tveksamt att entydigt klassificera arbetet, som till stor del bygger på uppsatser som publicerats i olika tidskrifter och i en antologi och dessutom innehåller primärmaterial, som en lärobok eller introduktionsbok. Det är snarast fråga om ett semipopulärt vetenskapligt arbete.

I boken relaterar författarna de politiska institutionerna – ff a de politiska partierna – och graden av politisk stabilitet till den sociala strukturen. Ingen tvekan råder om att författarnas arbetsinsats är mycket stor. Det är ett omfattande komparativt statistiskt material som sammanställts och bearbetats. Det hade dock varit önskvärt med en mer energisk och elaborerad diskussion om vad författarna mätt och varför författarna mätt vissa företeelser. Informationen om mätmetoder

och analystekniker är också alltför summarisk. Som läsare blir man inte heller övertygad om att data från de olika länderna är jämförbara i den utsträckning som görs gällande. Författarnas litteraturkännedom och teoretiska beläsenhet är stor, men den teoretiska analysramen är enligt min mening otillräckligt preciserad. Kopplingarna mellan de teoretiska och empiriska elementen är stundtals odistinkta.

Denna karakteristik är i stor utsträckning tillämpbar även på ett nytt preliminärt manuskript *Comparative Politics* (1989). Ett omfattande material från åttio länder representerande olika utvecklingsnivåer och olika politiska och ideologiska system redovisas. Författarnas ambition att utnyttja teorier och resultat från politisk ekonomi för att överbrygga klyftan till den traditionella "comparative government"-forskningen är lovvärd eftersom det är angeläget att de relativt outforskade gränsområdena mellan statsvetenskap och de ekonomiska vetenskaperna uppmärksammas. Även denna bok önskar författarparet Lane/Ersson rubricera som en lärobok, vilket i någon mån kan förklara den konventionella och starkt komprimerade redovisningen av ett antal författares arbeten och synsätt. I denna typ av studier får möjligen läsaren vara tolerant mot en viss ytlighet i resultatledet, men man måste ställa frågan om den sannolikt digra arbetsinsatsen står i rimlig proportion till de resultat som frambringas. Vissa avsnitt är kompendieartade och många tabeller är otillräckligt kommenterade. Författarnas förklaring att man medvetet tagit med en stor mängd tabellmaterial "which could be used for secondary analysis ---" verkar i sammanhanget något konstruerad.

Man efterlyser också en ingående källkritisk bedömning av hållbarheten i det kvantitativa material som redovisas. Författarna visar här liksom i det andra ovan kommenterade komparativa arbetet ett alltför stort förtroende för de kvantitativa teknikernas empiriska applikationskraft. Kontextuella, politiskt relevanta, faktorer får inte alltid en tillräcklig penetration. Totalintrycket blir konfunderande snarare än klargörande. Vad man framför allt saknar, här som i andra arbeten, är en mer genomtänkt politikuppfattning.

I manuskriptet *Den svenska statsbudgeten*, som Lane författat tillsammans med Stefan Back, analyseras den svenska statsbudgetens utveckling. Författarna vill med några modeller som bas ange olika förklaringar till statsbudgetens utveckling. Manuskriptet, som fyller en lucka i den statsvetenskapliga forskningen, är välskrivet och klart disponerat. Lanes medförfattare står denna gång som första namn, vilket bör indikera att han utfört en mycket betydande del av arbetet.

En grundläggande svårighet vid bedömningen av Lanes produktion består i att urskilja vad som är Lanes eg-

na vetenskapliga prestationer och vad som skall krediteras hans medförfattare. Några försök att precisera ansvarsfördelningen förekommer inte. Bland de till bedömning inlämnade böckerna eller bokmanuskripten står Lane som ensamförfattare endast till en tryckt bok och ett större manuskript. Den tryckta boken *Creating the University of Norrland* har, som påpekats, ringa vetenskapligt värde. Också manuskriptet *Institutional Reform* har påtagliga svagheter. Uppenbart är att kvaliteten på särskilt de empiriska arbetena sjunker då Lane är ensam författare. Beträffande de teoretiska alstren hävdar sig Lane bättre som ensamförfattare, men även för dessa skrifter gäller att de bästa arbetena är skrivna tillsammans med annan författare.

Det förefaller vara rimligt att dra slutsatsen att medförfattarnas roll och arbetsprestationer varit betydande i empiriskt, metodologiskt och teoretiskt avseende. Självfallet är samförfattande en fullt "legitim" strategi för dagens många stora samhällsvetenskapliga projekt med ofta många deltagare, men det bör ändå vara på sin plats att påpeka att högskoleförordningen redan för doktorsavhandlingar kräver att då det förekommer flera författare skall de enskilda doktorandernas arbetsprestationer kunna särskiljas.

Sammanfattningsvis kan sägas att Lane är en skicklig och väl skolad teoretiker som har sin styrka i kritisk begreppsanalys, men som visar mindre fallenhet för tillämpningsproblematiken. På det empiriska området har han en mycket omfattande produktion, som emellertid är ojämn i fråga om kvalitet och ibland märkligt okritisk i metodologiskt avseende.

Lane uppvisar också en mycket ojämn pedagogisk meritering. Han har producerat flera läroböcker som dock är av skiftande kvalitet. Han har undervisningsvana på olika nivåer och i detta avseende är meriteringen klart acceptabel, men eftersom det här är fråga om en professorstjänst bör förmågan att rekrytera forskare och handledningsskickligheten tillmätas stor vikt. Den korta utbildningstid som normalt står till doktorandernas förfogande kräver ett stort engagemang av forskarhandledarna, vilka inte sällan tvingas avstå avsevärd egen forskningstid för att nå gynnsamma utbildningsresultat. Lane har under mer än tio år befunnit sig i en forskarutbildarposition, först som docent sedan som centerföreståndare. Därefter mellan 1981 och 1984 som forskare vid HSFR och sedan 1985 som professor i förvaltning. Såvitt mig är bekant – Lane har inte lämnat någon redovisning i sin ansökan – har endast en av hans doktorander avlagt doktorsexamen. Även när omständigheterna varit mycket gynnsamma för Lanes elever har resultaten blivit magra. Här kan nämnas att en doktorandtjänst, som finansierats av HSFR och som var knuten till den tjänst som HSFR-forskare som Lane in-

nehade, skulle ha slutrapporterats 1987. Någon sådan rapportering har inte skett och någon disputation har inte ägt rum. Detta är ett onöjligt resultat och enligt min mening är prognosen oroande.

Man finner hos Lane en obalans mellan å ena sidan förverkligande av egna skiftande forskningsmål och å den andra ansvarstagande och omsorg om kontinuitet i verksamheten. Till stor del torde den härröra från den rastlöshet som utmärker hans aktiviteter men den berör också hans förmåga att planera och leda forskning. Läger man därtill förekomsten av uppenbara excentriciteter i hans vetenskapliga produktion, föreligger således omständigheter som, tagna tillsammans, är ägnade att ifrågasätta hans funktionsduglighet i den undervisnings- och forskningsmiljö som en modern samhällsvetenskaplig universitetsinstitution kräver.

Det återstår att rangordna de sökande.

I några avseenden uppvisar de sökande liknande profiler. De är energiska forskare som båda har mycket goda internationella kontakter, och stora delar av deras produktion är internationellt publicerade i tidskrifter och på utländska förlag. Vad gäller böcker är det i Lanes fall fråga om två antologier, men han har ännu inte publicerat någon egen monografi. Jönsson har publicerat tre monografier och en antologi på utländska förlag. Båda sökande har undervisningsvana på samtliga akademiska nivåer och bägge har undervisat på svenska och utländska universitet. Båda har innehaft forskartjänst vid HSFR. Såväl Lane som Jönsson är, enligt mitt sätt att se, statsvetare med stor bredd i sitt vetenskapliga intresse. En styrka hos båda är förmågan att forska på gränsområden till andra vetenskaper. I Lanes fall gäller det arbeten i zonerna mellan statsvetenskap och filosofi och mellan politik och ekonomi. Jönsson arbetar övergripande i områdena mellan statsvetenskap och psykologi respektive statsvetenskap och semiotik.

Olikheterna är flera: Lane föredrar att arbeta tillsammans med andra forskare, medan Jönsson prioriterar en individuell forskningsstrategi, vilket dock inte hindrat honom att delta i stora projekt med flera medarbetare. Totalt sett har Lane den mest omfattande produktionen, men medan Jönsson har publicerat fyra monografier har Lane som ensamförfattare bara presenterat ett större manuskript och en publicerad bok. Lane kan dock uppvisa betydligt fler tidskriftsartiklar. Självfallet är båda publiceringsstrategierna godtagbara, men det är uppenbart att Jönssons förmåga till kraftsamling är betydligt större än hans konkurrents. Lanes produktion torde dessutom ha vunnit i kvalitet om han i större utsträckning koncentrerat sina forskningsinsatser till färre projekt och där gått mer på djupet.

En bedömning av de empiriska prestationerna ut-

faller klart till Jönssons fördel. Hans arbeten håller genomgående högre nivå och har en jämnare kvalitet – misstagen är få eller inga – och originaliteten är större. På det teoretiska planet väger det jämnare. Jönsson kan inte mäta sig med Lane som begreppsanalytiker, men hans förmåga att integrera teori och empiri är överlägsen Lanes. Den sistnämnde verkar något perspektivblind och har en mera sluten teoriuppfattning, medan Jönssons präglas av större öppenhet.

Detta leder fram till konklusionen att Jönsson, som har den kvalitativt jämnare och mer högstående produktionen, helt klart bör förordas framför Lane. Lanes bästa arbeten kan ej mäta sig med Jönssons bästa, och en del av det han presterat ligger under den nivå som kan sägas meritera för professur. Visserligen är Lanes produktion kvantitativt större, men det bör beaktas att en betydande andel av hans arbeten har tillkommit i samarbete med andra. Att Jönssons forskning håller högre halt torde delvis bero på att han visar en mer kreativ förståelse för vad politik är än den osäkra och ganska praxisfrämmande föreställning som man ibland möter i Lanes arbeten.

Jag föreslår således Christer Jönsson till innehavare av den ledigförklarade professuren i Statsvetenskap.

Lund den 10 maj 1989
Lars-Göran Stenelo

Till
Samhällsvetenskapliga tjänsteförslagsnämnden
Lunds universitet
221 00 Lund

Av samhällsvetenskapliga fakultetskollegiet vid Lunds universitet utsedd till särskild ledamot av tjänsteförslagsnämnden vid tillsättning av professur i statsvetenskap får jag härmed avge följande utlåtande.

Behörig till tjänst som professor är den som har den vetenskapliga och pedagogiska skicklighet och den förmåga i övrigt som behövs för att fullgöra tjänsten väl.

Som sökande till tjänsten har anmält sig docent Christer Jönsson samt professor Jan-Erik Lane. Jag behandlar de sökande i bokstavsordning och avger sedan ett slutomdöme och förslag.

Christer Jönsson är född 1944, avlade doktorsexamen i statskunskap 1975 och antogs 1976 som oavlönad docent. Han har varit forskarassistent och innehaft docentbefattning vid Lunds universitet samt har för närvarande en forskartjänst i internationell politik vid HSFR. Han har också varit visiting professor vid utländska universitet.

Jönsson har en omfattande pedagogisk erfarenhet och har medverkat i en lärobok i internationell politik. Han har dokumenterat en framgångsrik forskarhandledning.

Vad beträffar den vetenskapliga skickligheten föreligger en litteraturlista omfattande 49 nr, av vilka drygt ett femtontal inlämnats för bedömning, bland dem tre monografier.

Jönssons avhandling har inarbetats i den första av dessa böcker, *Soviet Bargaining Behavior* (1978). Inledningsvis redovisas ett antal på västsidan förekommande stereotypiserade föreställningar om sovjetiskt förhandlingsbeteende. Dessa stereotyper konfronteras sedan med ett konkret förlopp, de utdragna förhandlingarna om provstopp, och – inte alldeles oväntat – befinnes stereotyperna ohållbara. I de två andra huvudavsnitten i boken behandlas, med utgångspunkt från provstoppsförhandlingarna, de sovjetisk-kinesiska relationerna samt förekomsten av olika åsiktsgrupperingar i Sovjetunionen. Jönsson var tidigt inne på den linje i sovjetforskningen som inte såg Sovjet enbart som en centralstyrd diktatur. Han tolkar förändringar i Sovjets utrikespolitik i termer av maktförskjutningar mellan grupper, även om en utlösande faktor kan vara en yttre händelse som U2-incidenten. Numera har ju de interna motsättningarna i Sovjet blivit uppenbara för envar. Ett bestående intryck av denna skrift är att det är möjligt att komma långt på det utrikespolitiska forskningsområdet genom en insiktsfull systematisk analys av enbart öppna källor.

Den andra boken heter *Superpower* (1984). Den inleds med en mycket givande jämförelse mellan förutsättningar för och utvecklingen av supermaktföreställningar i USA och Sovjet. Likheter och skillnader belyses och analyseras på ett både stimulerande och övertygande sätt. Mot denna bakgrund presenteras sedan fallstudier, bistånd till tredje världen, behandlingen av kriser i Mellanöstern och icke-spridningsavtalet. Härigenom får man tillfälle att följa hur de båda staterna i praktiken lever upp till sina supermaktroller. Sovjetsidans relativa underlägsenhet – utom naturligtvis när det gäller kärnvapenkapacitet – framträder påfallande tydligt redan under detta skede. Medan den förra boken i stor utsträckning byggde på primärkällor, är det här fråga om en bearbetning av ett utomordentligt rikligt sekundärt källmaterial. Som helhet är denna skrift värd högt beröm.

Bok nr 3 handlar om *International Aviation and the Politics of Regime Change* (1987). Efter en utförlig diskussion av metoder och modeller för att studera "regimförändringar" prövas fyra huvudmodeller för att förklara förloppet vid tre genomförda eller föreslagna förändringar av det internationella systemet på flygets område. Studien bygger på detaljerad information om

olika parter agerande och slutsatsen blir att ingen av modellerna ensam förklarar alla tre fallen. Studien är metodiskt intressant och aktualiserar, bl a genom frågan om i vilken mån de olika modellerna är exklusiva, vissa närmast kunskapsteoretiska problemställningar.

Detta är ett område som Jönsson kommer tillbaka till i ett flertal uppsatser och manuskript. Han är starkt teori- och metodintresserad och skriver uppsatser om tex situationsspecifika och aktörsspecifika ansatser, där han föreslår både/och, om A Cognitive Approach to International Negotiation, där han rekommenderar att ett psykologiskt sätt att tänka delvis bör ersätta ett logiskt; i ett stort manus utvecklar han skäl för varför ett kommunikationsperspektiv bör anläggas på förhandlingsverksamheten osv.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att det har varit en angenäm uppgift att läsa Jönssons skrifter, vartill också den eleganta engelska språkbehandlingen bidragit. Han är en skicklig forskare, väl insatt i litteraturen på området och förfaren att handskas med olika slag av källor. Passningen mellan frågeställningar, metod och material är i de bästa skrifterna perfekt. Hans allmänna metodintresse är stort, i min smak kanske ibland väl stort, men någon egentlig risk för att han skall förlora fotfästet i den verklighet han så framgångsrikt undersökt föreligger knappast. Han är i sin forskning påfallande balanserad och omdömesgill.

En begränsning i hans forskningsprofil ligger i att han inom det statsvetenskapliga forskningsområdet nästan enbart sysslat med internationell politik, inklusive vissa allmängiltiga metodproblem. Det är självklart en merit att ha gjort kvalificerade insatser på olika forskningsområden inom ämnets ram, men med den specialisering som modern statsvetenskaplig forskning kräver kan det inte längre uppställas som ett krav att ha gjort detta. Jag finner alltså Christer Jönsson kompetent till den sökta professuren i statsvetenskap.

Jan-Erik Lane är född 1946, förordnades 1975 till docent i statskunskap, innehade 1981–1984 tjänst vid HSFR som forskare i förvaltningskunskap, särskilt politologisk analys av offentlig administration, var föreståndare för Centre for Administrative Studies, Umeå 1977–1981. Sedan 1985 har han varit professor i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning vid Umeå universitet men är för närvarande tjänstledig från sin professur för att uppehålla en forskartjänst vid HSFR i policyanalys. Han har också varit visiting professor vid utländska universitet.

Lane har en omfattande undervisningserfarenhet och har, med skiftande resultat, i stor skala engagerat sig i läroboksproduktion. Han har inte redovisat några insatser på forskarhandledningsområdet. När det gäller

den tredje befodringsgrunden, förmågan att i övrigt fullgöra tjänsten väl, kan hans start och nedläggande av ett forskningscenter, hans upprepade ansökningar, jämte återtaganden, till flera tjänster efter professorsutnämningen, inge tvivel om hans förmåga att medverka till det långsiktiga utvecklingsarbetet inom en stor institution.

Den väsentliga befodringsgrunden gäller den vetenskapliga skickligheten. Lane har till sin ansökan fogat en förteckning över sitt författarskap omfattande cirka 125 uppsatser, böcker och manuskript (ett 25-tal har bilagts). Omfattningen av Lanes produktion är alltså mycket stor. Den är dock inte så stor som antalet skrifter och sidor kan ge intryck av, eftersom det förekommer upprepningar i en osedvanlig utsträckning: samma teorier och förhållanden refereras och diskuteras, med mindre variationer, i den ena skriften efter den andra. Av de 125 skrifterna har något mindre än hälften Lane som ensamförfattare, i de återstående står Lane i ungefär fem skrifter av sju som första namn. När det gäller de större skrifterna med flera författare är det från bedömnings synpunkt särskilt besvärande att det ej redovisas vem som gjort vad.

Lane indelar sin vetenskapliga produktion i fyra huvudområden, varav det första avser politisk teori. Här har han skrivit uppsatser, där hans analytiska förmåga dokumenteras. Lanes och Hans Stenlunds uppsats om Power i Sartoris skrift, *Social Science Concepts*, är kanske den bästa. Den innehåller begreppsanalyser och distinktioner som är klarläggande och sammanfattar viktiga inslag i olika maktteorier. Däremot förefaller det som författarna i senare sammanhang producerat om maktförhållanden inom fackföreningsrörelsen, bl a med utgångspunkt från överrepresentationen för små förbund inom LO, som föga relevant. Inte heller beräkningarna "reell" röstmakt i riksdagen med hjälp av bl a Banzhafs index blir mycket mer än en räkneövning: socialdemokraternas röstmakt når exempelvis lika höga eller högre värden under jämviktsriksdagens tid som under den föregående perioden.

En annan uppsats som må nämnas heter "Against Theoreticism". Här rör sig Lanes kritiska analys på en nivå som tycks passa honom väl.

I ett manuskript av Lane, med Stenlund som medförfattare, *Politisk teori* (320 sidor) har han i en skrift som är avsedd att användas som lärobok sammanfattat en mängd tidigare studier på det teoretiska området. Det finns skäl att närmare stanna inför denna skrift.

Lane visar ofta en förkärlek för att använda en formaliserad framställning. Man skulle därför kunna tro att han besitter en särskild fallenhet att hantera formler. Så tycks emellertid inte vara fallet. Vi väljer som exempel introduktionskapitlets behandling av strikta ra-

tionalitetsbegrepp och participationsparadoxen. Presentationen på första sidan (sid 9) av ett strikt rationalitetsbegrepp är oklar. Lane tycks förutsätta att resultatet O_i enbart är knutet till alternativet A_i eftersom han skriver $P(A_i)$, där man hade väntat att sannolikheten för olika resultat angivits för varje alternativ, dvs $P(A_i, O_j)$ för olika i och j .

När man går vidare till sid 11 formel 1 använder Lane $P(O_j)$ i stället för $P(A_i)$ som tidigare. Formeln är emellertid svårbegriplig. Det enda sättet att ge den mening synes vara att ersätta $P(O_j)$ med $P(A_i, O_j)$ i den första termen och motsvarande i den andra. Även om man gör så ger formeln emellertid ingen som helst förklaring till varför värdet av att rösta är större än värdet av att inte rösta.

Några rader längre ned verkar det likväl som om det är motsatsen som skall förklaras. Det görs med en ny formel (2). Den är emellertid meningslös eftersom summationsindex på U_i och U_k förekommer utanför summationstecknens räckvidd. – I den mån formlerna går att förstå är de alltså felaktiga på viktiga punkter. Det väsentliga är emellertid att även om formlerna korrigeras, tillför de ingenting till framställningen. De utgör ett onödigt, och i detta fall förvirrande, ornament.

I anslutning till holism (sid 99) formuleras två satser (S1) och (S2), varefter det heter: den första satsen är logiskt falsk medan den andra satsen är logiskt sann. Det förhåller sig tvärtom.

På sid 141 behandlas distinktionen mellan analytiska och syntetiska satser (Quine 1961). Där heter det att i "positivistisk kunskapsteori är det ett axiom att analytiska satser är de satser som är sanna på grund av att satsens begrepp har *samma mening*". Detta som skall vara förklaringen till innebörden av 'analytisk sats' är helt obegripligt. Några rader längre ned heter det att "tautologier är analytiska satser liksom logikens lagar" – en något märklig upplysning, eftersom tautologierna utgör en del av logikens lagar.

Myrdals teori om värdepremissernas roll i nationalekonomin behandlas ganska utförligt här (sid 143 ff) liksom i åtskilliga andra skrifter, varvid det konstateras att Myrdals teori utvecklats och förändrats under de närmare fyrtio år han skrivit därom. Sedan tas teorin upp till kritisk granskning, varvid som första punkt med stort allvar förklaras att vissa uttalanden av Myrdal vid olika tidpunkter är kontradiktoriska, vilket ju just är resultatet av att han ändrat ståndpunkt. Därefter följer i huvudsak en utveckling av klassiska invändningar mot subjektivism. Kritiken blir på detta sätt lättköpt och framställningen belyser varken det grundläggande problemet om värderingarnas roll i nationalekonomin eller den specifika problematiken i Myrdals antagande om värdepremisser.

Ideologierna behandlas i ett kort kapitel. Av något skäl kommer diskussionen om ideologiernas död att ställas i centrum, vilket bidrar till att göra framställningen skäligen oanvändbar som allmän orientering på området.

Vad som här anförts om denna stora sammanfattningsskrift på det politiskt teoretiska området utgör endast exempel på olika slag av brister i framställningen. Att skriften är olämplig som lärobok är uppenbart.

På Lanes andra huvudområde, *förvaltning*, utgörs den första större skriften av *Higher Education and Public Administration* från 1983, författad tillsammans med Bert Fredriksson. Här presenteras inledningsvis några modeller som förutsätts kunna begagnas vid studiet av den svenska högskolereformen. Därefter följer en kort redovisning av de mål som vid olika tidpunkter fastställts för högskoleväsendets utveckling. Sammanfattningsvis konstateras på sid 30: "Higher education policy developed in a logical way". För den som inifrån följt denna utveckling under årtionden verkar karakteristiken otillfredsställande, för att använda ett mildt uttryck. Därefter följer en detaljerad redogörelse för hur högskolereformen genomförts genom beslut i olika instanser och hur utvecklingen kan avläsas i olika statistiska uppgifter. Avslutningsvis bedöms den svenska högskolereformens faktiska förlopp mot bakgrunden av de ovan nämnda modellerna; utbytet blir ringa.

I *Institutional Reform* (manuskript på 212 sidor av Lane ensam) möter läsaren åter för fjärde eller femte gången de olika modellerna eller ansatserna (garbage can etc) för att analysera policybeslut och implementation. Redovisningen utmynnar i den rimliga slutsatsen att sökandet efter en enda sann ansats är dömd att misslyckas (sid 35). Därefter ägnas de närmaste 150 sidorna åt en ny genomgång av den svenska högskolereformen som skall användas såsom case study för att pröva de olika ansatserna. Avslutningsvis redovisas "findings" på två och en halv sidor. Att det alls blir något att redovisa beror på att de olika ansatserna än en gång presenteras i den extrema formen att de var för sig skall förklara allt. Slutsatsen blir att det gör de inte, vilket vi ju redan visste.

På nästa område, *Public policy*, stannar vi inför boken *Byråkrati och förvaltning* av Lane, Sven Arvidson och Tage Magnusson, 2:a upplagan. Där behandlas ett intressant problem, nämligen om den offentliga sektorns väldiga expansion, som så ofta hävdats, lett till en byråkratisering. Det är naturligt att en systematisk studie på detta område blir efterfrågad. I boken redovisas byråkrati- och förvaltningsteorier, vissa budgetteorier liksom allmänna strävanden och tendenser i den offentliga sektorns utveckling. Det kan vara värdefullt att i en lärobok ha en översiktlig framställning på dessa olika

områden. I boken ingår också ett flertal empiriska studier av faktisk byråkratisering och kostnadsutveckling. Där är resultaten knappast övertygande. För att verkligen genomföra realistiska kostnadsjämförelser fordras detaljstudier av enskilda myndigheter, landsting och kommuner som går vida längre än som skett i detta fall. Detsamma gäller byråkratiseringen, mätt som relationen mellan administrativ och operativ personal: här måste man gå ett steg nedanför de registrerade yrkesbeteckningarna och klarlägga vad vederbörande verkligen sysslar med – en gigantisk uppgift, om den skall utföras i stor skala.

Till detta område hör också ett av Stefan Back och Lane presenterat manuskript *Den svenska statsbudgeten* (130 sid). Den förefaller att bli en bra lärobok, den bästa vid vars tillkomst Lane medverkat. Den är väldisponerad med redovisning av den svenska statsbudgetens allmänna utveckling under 1900-talet, av regelsystem, av inkomster och utgifter. Avslutningsvis presenteras ett antal teorier om budgetens funktion. Här möter vi inte bara de i andra arbeten mångenstädes omnämnda teoretikerna utan också rena ekonomer som bli Wicksell och Lindahl. Vad som utmärker framställningen här är att den är mer fullständig och mer nyanserad i omdömena än vad som är fallet i andra skrifter. Slutsatserna är också modesta och inte tvärsäkra: det behövs mera forskning för att kunna testa de olika modellerna. – Lane står här icke som första författarnamn.

Det fjärde huvudområdet är *jämförande politik*. Här har framförallt under tiden efter andra världskriget växt fram en utomordentligt omfattande internationell statistik och stora internationella datafiler finns nu tillgängliga. Samtidigt har mängden av empiriskt inriktade länderstudier, och delvis också jämförande studier snabbt vuxit. I sitt huvudarbete på detta område, *Politics and Society in Western Europe*, jämte anslutande uppsatser, har Lane och hans medarbetare Svante O Ersson således kunnat utnyttja ett väldigt datamaterial. Att från olika håll hämta alla dessa uppgifter och ställa samman dem har givetvis varit ett mödosamt arbete.

Bokens övergripande frågeställning gäller de undersökta systemens stabilitet. Denna blir emellertid på något sätt steril, eftersom alla politiska system förändras och det inte är möjligt att ange hur mycket de bör förändras för att vara stabila. Vad som möter i texten är ett mycket stort antal operationaliseringar av olika egenskaper hos de sexton undersökta politiska systemen. Som vanligt inställer sig då frågan om måtten mäter det man vill mäta, om de värden som redovisas för olika länder verkligen är jämförbara. Diskussionen av måttens validitet är ganska begränsad, ibland obefintlig, och kommentarerna till de många tabellerna vanligen kortfattade.

När man läser tabellerna och jämför med de förväntningar man kan ha beträffande de olika ländernas värden, blir man ofta fundersam. Ibland gäller det operationaliseringen som när det politiska systemets grad av "polarisation" mäts genom vänster-högerskalans betydelse för partisystemet: ett resultat blir tex att Sverige är mer polariserat under perioden före 1945 än Österrike (med inbördeskrig och diktatur). En annan tabell anger det genomsnittliga värdet för partiers födelseår i respektive land. För Sverige anges år 1927. Eftersom det svenska partisystemet hade två väsentliga formativa perioder, vid sekelskiftet och under första världskriget, undrar man över detta märkliga år. Förklaringen torde delvis vara partisprängningar etc och belyser meningslösheten hos genomsnittsvärden i detta fall.

I kommentaren till en annan tabell sägs (sid 142) att regionala faktorer förklarar över hälften av variansen i partistyrka i de flesta länderna, i Sverige blir värdet 0.86. Ett sensationellt resultat? Måttet gäller emellertid förändringar från ett val till ett annat och uttrycker det kända förhållandet att om ett parti var starkt i en region vid ett visst val tenderar partiet att också vara starkt i samma region vid nästa val. Det egendomliga här är att kalla detta för effekten av en "regional" faktor. Den brukar beräknas som en restfaktor, sedan effekten av alla andra faktorer, tex regionens sociala sammansättning, eliminerats. De använda analysmetoderna har varit föremål för en ingående, delvis starkt kritisk granskning (Bo Särilvik i yttrande över Svante Erssons ansökan till tjänst som extra ordinarie forskarassistent i statsvetenskap vid Umeå universitet). – Trots den stora arbetsinsatsen vid materialinsamlingen och de många tabellerna måste man konstatera, att någon bra lärobok är detta icke.

Ett ytterligare, digert manuskript, *Comparative Government* (utan genomgående sidnumrering) av Lane och Svante Ersson föreligger inom detta område. Här har blickfältet utvidgats till även utomeuropeiska länder, inalles ett 75-tal. Skriften består av korta referat av alla möjliga slags teorier kombinerade med analyser av internationella ekonomiska och politiska data av den mest skilda art. De validitets- och jämförelseproblem som berörts i föregående avsnitt möter här med mångdubbel styrka. De slutsatser som dras i de olika kapitlen är skäligen triviala – eftersom ingen frågeställning på allvar penetreras mer ingående. Manusets handlar om allt eller intet.

Som tidigare understrukits är Lanes vetenskapliga produktion synnerligen omfattande och täcker vitt skilda fält. Uppgiften att som sakkunnig följa och bedöma Lane i alla dessa olika diskurser blir därför utomordentligt vanskelig, för att säga det minsta. Jag vill börja med att

redovisa en iakttagelse som successivt under läsningen allt starkare bekräftats, nämligen att ju mer jag själv kan, ju bättre orienterad jag är på ett område desto mer tveksam och kritisk har jag blivit till Lanes framställning. Iakttagelsen är oroande.

Här må tillfogas att en finländsk sakkunnig, som tidigare bedömt Lane och förordat honom till Umeåprofessuren, också anför: "Jag har emellertid haft anledning att fästa mig vid flera mycket diskutabla inslag i de delar som rör Finland". (Krister Ståhlberg, *Statsvetenskaplig Tidskrift* nr 1/1987).

Lane uppvisar en utomordentligt stor beläsenhet och en vid litteraturorientering. Man får ett intryck av att när någonting nytt händer på forskningsfronten är han snabbt tillstädes, läser in den väsentliga litteraturen, gör korta, ibland skickliga sammanfattningar som han förser med kommentarer. Detta material publicerar han sedan i artiklar och böcker under de närmaste åren. Men det förefaller som om han aldrig ger sig tid till att stanna, att penetrera frågeställningarna ner till deras rötter och på så sätt nå det stadium där man verkligen behärskar ett forskningsområde. Hans produktion av skrifter är närmast hektisk, drygt två sidor per dag under de senaste tre åren enligt litteraturförteckningen.

När det gäller empiriska studier är denna arbetsteknik särskilt omöjlig. Där fordras inte bara en ofta tidsödande datainsamling och ingående analyser som först så småningom ger en verklig behärskning av materialet utan också, när det tex gäller offentlig statistik, att man i detalj lär sig vad data står för. Allt detta kräver mycken tid. Man kan naturligtvis som Lane gjort ha hjälp av medarbetare, men man måste själv skaffa sig en ingående kännedom om de olika momenten i undersökningarna.

Huvudintrycket blir att Lane har för bråttom, att han inte vill eller kan fördjupa sig. När han i sin ansökan meddelar att hans avsikt är att börja skriva om rättsteori, speciellt statsrätt – frågan om medborgerliga fri- och rättigheter har ju nu fått aktualitet även i Sverige – är det knappast ett odelat positivt besked. Vad som behövs är inte nya horisonter utan koncentration och fördjupning på något visst område.

Lane meddelar också i sin ansökan att han tidigare skrev kortare uppsatser men att han under senare år koncentrerat sin arbetsinsats på produktionen av böcker. Enligt min mening har Lane kommit bäst till sin rätt som uppsatsförfattare. Bristerna framträder tydligare i böckerna.

Med hänvisning till vad jag sagt om de båda sökande kan sammanfattningen göras kort. Jag kan inte finna att Lane trots sin stora skriftliga produktion åstadkommit någon större vetenskaplig prestation som är så fullödig

224 Översikter och meddelanden

när det gäller behärsningen av relevant teori, av metod och material som Jönsson i sina två bästa böcker. Detta är för mig den avgörande bedömningsgrunden.

Jag föreslår därför Christer Jönsson till innehavare av professuren i statsvetenskap.

Göteborg 1989-05-24

Jörgen Westerståhl